

UPPSALA
UNIVERSITET

BESLUT

2020-12-01 UFV 2020/2047

Utbildningsdepartementet

Betygsutredningen 2018 (SOU 2020:43)

Box 256
SE-751 05 Uppsala

Besöksadress:
Dag Hammarskjölds väg 7

Handläggare:
Kim Solin
Utbildningsledare, docent

Telefon:
018-471 27 47

www.uu.se

kim.solin@uadm.uu.se

Beredning med:
Expertgrupp
Kansliet för humaniora och
samhällsvetenskap

Beslut

Härmed beslutas

- att Uppsala universitet överlämnar expertgruppens yttrande som sitt svar på rubricerad remiss

Bakgrund

Uppsala universitet har av Utbildningsdepartementet anmodats lämna synpunkter på rubricerad remiss.

Bifogat yttrande har utarbetats av universitetslektor Stina Hallsén, universitetslektor Malena Lidar och universitetsadjunkt Rickard Vesterberg, samtliga verksamma vid Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier.

Beslut i detta ärende har fattats av undertecknad rektor i närvaro av universitetsdirektör Caroline Sjöberg, efter föredragning av utbildningsledare Kim Solin. Närvarande därutöver var akademiombudsman Per Abrahamsson och Uppsala studentkårs ordförande Jacob Färnert.

Eva Åkesson

Kim Solin

UPPSALA
UNIVERSITET

Box 256
SE-751 05 Uppsala

Besöksadress:
Dag Hammarskjölds väg 7

Handläggare:
Kim Solin
Utbildningsledare, docent

Telefon:
018-471 27 47

www.uu.se

kim.solin@uadm.uu.se

YTTRANDE

2020-12-01 UFV 2020/2047

Utbildningsdepartementet

Betygsutredningen 2018 (SOU 2020:43)

Uppsala universitet har av Utbildningsdepartementet anmodats lämna synpunkter på Betygsutredningen 2018, *Bygga, bedöma, betygssätta – betyg som bättre motsvarar elevernas kunskaper* (SOU 2020:43).

Detta yttrande har utarbetats av en expertgrupp bestående av universitetslektor Stina Hallsén, universitetslektor Malena Lidar och universitetsadjunkt Rickard Vesterberg, samtliga verksamma vid Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier.

Kort sammanfattning

Expertgruppen välkomnar utredningen och överlag dess förslag till förändring. Utredaren har, utifrån sina direktiv, på ett förtjänstfullt och transparant sätt genomfört gedigna historiska och internationella (framförallt nordiska) genomgångar som skapar en god grund för förslagen. Vi tror att förändringarna i förlängningen kan komma att bidra till fördjupade kunskaper och rättssäkrare bedömning för eleverna. Dock krävs, vilket också poängteras i utredningen, en hel del vidare arbete innan många av de föreslagna förändringarna kan realiseras. Universitetets expertgrupp vill betona vikten av att detta fortsatta arbete sker i nära samarbete med forskare samt verksamma och framtida lärare.

Vidare vill expertgruppen understryka att ett kommande förändrings- och utvecklingsarbete är omfattande och att det är av stor vikt att skolor och huvudmän ges ett aktivt stöd i detta samt att professionens kompetens och erfarenhet tillvaratas. Mot bakgrund av dels behovet av ett fortsatt utredningsarbete och dels den omfattande förändring förslaget innebär för skolor och lärare ställer sig expertgruppen tveksamma till den tidsplan som föreslås i betänkandet. Därför kommer tidsplanen eller de

UPPSALA
UNIVERSITET

ekonomiska konsekvenserna inte att beröras vidare då expertgruppen ser dessa som avhängda vidare utredning.

Expertgruppen tillstyrker utredningens förslag i sin helhet, men önskar framföra ett antal synpunkter. Nedan utvecklar expertgruppen sina synpunkter på utredningens förslag som förs fram i betänkandets kapitel 11, 12, 13, 14 och 17.

Kommentarer och ändringsförslag

Kommentar till kap 11: Förslag om modell för ämnesbetyg i en ämnesutformad gymnasieskola och gymnasiesärskola

I likhet med utredningen ser expertgruppen att ämnesbetygen möjliggör längre planering för lärarna och djupare kunskaper för eleverna än vad som är möjligt inom ramen för en kursbaserad gymnasieskola. Organisatoriskt ser vi också att detta kan leda till att lärare kan följa sina elever/klasser i högre utsträckning över läsåren och skapa närmare relationer och tydligare progression, vilket i huvudsak är positivt.

En förändring som innebär att betyg på en högre nivå ersätter ett betyg på en lägre nivå inom samma ämne innebär att elever strategiskt kan välja att inte gå vidare till nästa nivå i ett ämne. Utredaren hanterar denna problematik genom att ett godkänt betyg på en nivå ligger fast, trots att eleven inte uppnår godkänt på nästa nivå och således får två betyg i ämnet. Att en elev kan behålla ett godkänt resultat, trots ett senare underkänt betyg tror vi gynnar både individuella elever och organisationen. Vidare föreslås att vissa ämnen (matematik, engelska, moderna språk samt svenskt teckenspråk för hörande) delas upp i block samt att ämnen som omfattar alltför många poäng delas upp i fördjupningar eller nya ämnen. Det finns en risk, vilket delvis också påtalas av utredaren, att detta i förlängningen kan innebära en fragmentisering av utbildningen i och med ett strategiskt nyttjande från elever och huvudmän av principerna för ämne, block och fördjupning. Det behöver alltså, om förslaget om en ämnesorienterad gymnasieskola ska realiseras, finnas klara centrala riktlinjer kring hur detta ska ta form och var beslutet om ett ämnes uppdelning kan fattas.

Angående ”Prövning på nivå i ämnet” (11.5.5) så är detta en följdriktig princip inom det föreslagna systemet. Dock skulle det behövas fördjupande utläggningar om hur detta skulle kunna realiseras i olika ämnen, som följer olika logiker. Beroende på hur det centrala innehållet formuleras skulle det eventuellt vara

UPPSALA
UNIVERSITET

nödvändigt att en prövning i ett ämne omfattar centralt innehåll även från lägre nivåer i ämnet. Detta gäller inte bara ämnen där förkunskapskrav krävs av säkerhetsskäl (såsom inom laborationer i kemi och fysik) utan även i ämnen där det centrala innehållet på olika nivåer tydligt knyter an till olika ämnesstoff.

Kommentar till kap 12: Förslag om kompensatorisk betygssättning

I likhet med utredaren ser expertgruppen fördelar med förslaget om kompensatorisk betygssättning. Den ”tröskeleffekt” som är inbyggd vid betygssättningen har uppfattats som orättvis och demotiverande av många elever och förslaget bidrar till att betygssättningen i större utsträckning utgår från elevens fördelar istället för de svagare prestationer eleven uppvisar. Expertgruppen ser däremot en större risk för en ökad betygsinflation då möjligheten för exempelvis elever och vårdnadshavare att försöka påverka läraren i betygssättningen ökar. Här behöver professionen få tydligt stöd från rektorer och huvudmän i bemötandet av dessa påtryckningar.

Betygssättningen ska idag vila på en sammanställning av elevens kunskaper, färdigheter och förmågor i slutet av kursen men de fragmentariska kunskapskraven försvårar helhetsbedömningen. Den kompensatoriska betygssättningen tillsammans med omformulerade betygskriterier kan bli ett viktigt bidrag för att återskapa en tilltro till professionens kompetens att fatta beslut om betyg som, i sin helhet, återspeglar elevens kunskaper, färdigheter och förmågor.

Med utredarens förslag finns ytterligare en risk, något som också påpekas i utredningen, att systemet blir mindre transparent. Svensk skola rör sig idag i en riktning mot att för eleverna skapa tydlighet och förståelse i linje med den formativa bedömningens idé. Förslaget med den kompensatoriska betygssättningen skapar på sätt och vis en bild av det omvända: en betygssättning som kan uppfattas som alltför godtycklig. Expertgruppen ser det därför som extra viktigt att betygssättningen blir en tydligare del av skolornas systematiska kvalitetsarbete och att det kollegiala ansvaret i betygssättningen betonas. Som ett led i att skapa en likvärdig betygssättning ser vi det också som relevant att detta kollegiala arbete inte stannar på en enskild skola utan utvidgas till möten mellan skolor och

UPPSALA
UNIVERSITET

mellan huvudmän. De centrala utbildningsinsatserna för lärare skulle behöva stärkas, systematiseras och genomföras kontinuerligt för att arbeta för en större samsyn och samstämmighet vid betygssättning.

Kommentarer till kapitel 13: Förslag om ytterligare ett underkänt betyg – betyget Fx

Utredningen argumenterar för att ett införande av betyget Fx skulle innebära att fler elever undslipper systemets lägsta betyg och därmed kan få större motivation att sikta högre. Samtidigt skulle en del elever uppleva att de kommer ännu längre ifrån ett godkänt betyg och kanske därmed känna en minskad motivation. Förslaget riskerar att luckra upp gränsen för vad som anses vara ett godkänt betyg. Detta gäller kanske speciellt den obligatoriska skolan. I utredningen lämnas en rad förslag om den obligatoriska skolan och betygssättningen i denna. Vi ser en risk i att konsekvenserna för den obligatoriska skolan inte är genomlysta på samma grundläggande sätt som konsekvenserna för gymnasieskolan. Samtidigt som förslaget skulle kunna innebära en mindre grad av ”snäll-E”, ser vi en risk att lärare i större utsträckning ger elever ”snäll-Fx”, vilket kan få konsekvenser på systemnivå, då betyget skulle ge meritpoäng för antagning till gymnasieskolan.

Fx-betyget förväntas kunna ge en mer nyanserad bild av elevers kunskaper och synliggöra deras kunskapsutveckling. Vi ifrågasätter att ett Fx-betyg i sig kan fungera som en ”åtgärdsplan” genom sina betygskriterier utan tror att dessa ändå skulle behöva kompletteras med individuella omdömen, varför det är svårt att se hur förslaget i stort ska kunna minska den administrativa bördan för lärare. Sammantaget har vi lite svårt att se de stora fördelarna på systemnivå, men utesluter inte att man arbetar vidare med idén om flera underkända betyg.

Vi ställer oss också tveksamma till argumentet om fördelen att harmonisera betygsskalan med Europa och Norden. Dels anser vi inte att det kan vara ett syfte i sig, dels kan vi inte riktigt hålla med om harmoniseringen eftersom ECTS-skalan huvudsakligen är en relativ betygsskala, vilket snarare skulle kunna leda till förvirring och sammanblandning.

UPPSALA
UNIVERSITET

Kommentar till kap 14: Förslag om att läraren ska göra en allsidig bedömning av elevens kunskaper

På samma vis som den kompensatoriska betygssättningen kan stärka professionen genom att visa på en tilltro till lärarnas förmåga att fatta beslut om betyg anser expertgruppen att utredarens förslag om den allsidiga bedömningen av elevens kunskaper går i samma riktning, vilket expertgruppen ser som positivt.

Den nuvarande lydelsen ”all tillgänglig information” har skapat en splittrad syn på vad som avses, något som i sin tur bland annat har resulterat i osäkra situationer vid betygssättning och ökad arbetsbörda. För att ”en allsidig bedömning” inte ska leda till en godtycklighet vid betygssättning anser expertgruppen att den föreslagna ändringen förutsätter ett gediget och systematiskt kollegialt arbete för att garantera likvärdighet. Det är också viktigt att detta arbete inte stannar på en enskild skola utan utvidgas till möten mellan skolor och mellan huvudmän.

I likhet med de frågor som utredningen lyfter fram anser vi att det skulle det vara värt att titta närmare på om det finns möjlighet att utarbeta tydligare rekommendationer om hur ”allsidig” ska tolkas och hanteras samt specifikt hur inlämningar och bedömningsunderlag utanför lärarens planering ska behandlas i relation betygssättningen. Expertgruppen ser tydliga risker med att låta detta arbete enbart vara rektors ansvar då vi befärar att det då skapas olika lokala principer som i värsta fall kan leda till problem med likvärdigheten.

Kommentarer till kapitel 17: Insatser för att motverka betygsinflation och olikvärdig betygssättning

Utredningen konstaterar att betygsinflationen är ett problem, om än svårfångat, samt att olikvärdigheten mellan skolor bör beaktas och hanteras. Vidare menar man att skolvalet och andelen obehöriga lärare är möjliga orsaker till detta samt att olika insatser krävs för att bringa ordning i problemen med betygsinflationen. Vi ställer oss positiva till att frågorna tydligt adresseras och att flera förslag för att hantera problematiken ges. För att värdera vilka insatser som kan tänkas vara mest gynnsamma för att stärka likvärdigheten och motverka betygsinflation måste vi dock först reda ordning i hur omfattande problemet är och vari problematiken i systemet ligger. Först efter att vi vet detta kan vi hitta sätt att åtgärda problemen. Utredningen lämnar en rad olika tänkbara åtgärder,

UPPSALA
UNIVERSITET

vilka i detta läge inte kommenteras närmare, då det är beroende av vad som framkommer i vidare utredning. Dock vill vi, oavsett vilka åtgärder som vidtages betona vikten av att resurser avsätts till kollegiala samtal och fortbildning.